

STIKSTOFCLAIM.NL

Aan de voorzitter van LTO
Nederland, de heer G. Koopmans

Stichting Stikstof Claim
Bijlweg 6
8219 PE Lelystad

KVK nummer: 76063283
BTW: NL860494226B01

Email: info@stikstofclaim.nl

IBAN: **NL64 ABNA 08 63 52 59 03**
BIC: ABNANL2A

Datum: 02-04-2026

Onderwerp: reactie op de brief van 26 maart 2026

Geachte heer Koopmans, beste Ger,

In reactie op onze brief van vrijdag 13 maart, waarin wij LTO hebben opgeroepen de lijn van de Bouwsteen los te laten en met ons op te trekken om gezamenlijk tot een ander – en voor onze

achterban minder schadelijk – natuur- en stikstofbeleid te komen, heb je ervoor gekozen om dat niet te doen en heb je in je brief de lijn van LTO nog eens inhoudelijk en zeer gedetailleerd uiteengezet.

Hoewel beleidsmatige, technische en juridische aspecten van onze beider visies beter aan tafel kunnen worden bediscussieerd, kunnen wij er niet omheen om in deze open brief ook van onze kant op die aspecten in te gaan.

Analyse en uitgangspunten

Wij willen beginnen met te zeggen dat wij de analyse van LTO op de problematiek op veel punten delen. Dat geldt evenzeer voor de betrokkenheid die bij LTO leeft wat betreft de zorgen van boeren voor hun toekomst.

Waar wij fundamenteel over van mening verschillen is de volgende passage in jouw brief.

“En de politieke, bestuurlijke en juridische realiteit waarin wij sinds enkele jaren leven, maakt dat we echte oplossingen moeten leveren.”

Dat betreft de “politieke, bestuurlijke en juridische realiteit” in combinatie met de woorden dat **“we echte oplossingen moeten leveren”**.

Natuurlijk zien wij ook in dat er sprake is van een politieke, bestuurlijke en juridische realiteit. Punt is echter dat die realiteit niet gestoeld is op de daadwerkelijke staat van de natuur en de invloed van de factor stikstof daarop. LTO gaat – kort gezegd - mee in het frame dat het slecht gaat met de natuur, dat dit met name ligt aan de drukfactor stikstof en dat dit de reden is dat Nederland op slot zit.

En dat, terwijl LTO het met ons eens is dat de Natuur Doel Analyses niet deugen en dat de Ecologische Autoriteit in dat verband op zijn zachtst gezegd een dubieuze rol heeft gespeeld.

- Daadwerkelijke verslechtering t.o.v. het referentiejaar (meestal 2004) is in de NDA's niet te vinden;
- De vermeende slechte staat van de natuur wordt afgemeten aan de berekende (met modellen) depositie en overschrijding van de KDW's (cirkelredeneringen);
- De Ecologische Autoriteit die in een Technische Briefing aan de Tweede Kamer laat zien dat de NDA's ondermaats zijn en desalniettemin toch een rapport schrijft waarin gezegd wordt voldoende informatie te hebben om te concluderen dat het slecht gaat met de natuur en stikstofdepositie daar de hoofdoorzaak van is;
- De berekening van met name de droge stikstofdepositie op stikstofgevoelige natuur berust op zeer dubieuze modellen;
- Uit metingen (Schiermonnikoog en De Peel) blijkt dat forse emissiereducties niet gepaard gaan met een vermindering van de NH₃ luchtconcentraties.

Waar wij dus niet bij kunnen is dat LTO, ondanks dezelfde kijk op de feiten wat betreft de staat van de natuur, toch meegaat in het eerdergenoemde frame en zelfs met voorstellen meent te moeten komen die gebaseerd zijn op dit frame. Waarom, zo vragen wij ons af, accepteert LTO een emissiereductie van 42-46% (te realiseren in 2035) en, sterker nog, vraagt LTO om dit in de wet te verankeren?

Wij zijn het hartgrondig met elkaar eens dat de KDW-doelstellingen (40 % areaal onder KDW in 2030, 50 % areaal onder KDW in 2030 en 74% onder KDW in 2035) uit de wet moeten. Die doelstellingen zijn niet af te leiden uit de VHR en hadden nooit wettelijk mogen worden vastgelegd. Maar waarom kiest LTO er dan voor om deze proxy doelstellingen te vervangen door wettelijk verankerde emissiedoelstellingen? Ook dat zijn proxy doelstellingen. Waarom niet gezamenlijk pleiten voor het sturen op de staat van instandhouding zoals de VHR vraagt? Waarom nemen we de doelstellingen uit de Natuur Herstel Verordening niet als leidraad?

Waarom, zo vragen wij ons af, gaat LTO nog een stap verder door ervoor te pleiten om die reductiedoelstelling te vertalen in sectorale en bedrijfsspecifieke doelstellingen, die bereikt zouden moeten worden met doelsturing. Wat doet LTO de boeren aan en waarvoor?

KDW-doelstellingen niet vervangen door wettelijke emissiereductiedoelstellingen

Het antwoord op deze vraag laat zich raden; de vergunningverlening moet los, zowel voor PAS melders als voor anderen met een niet adequate vergunning, als voor bedrijfsontwikkeling. Die vergunningverlening moet inderdaad los, daar zijn wij het ook hartgrondig over eens.

Maar dan komen wij bij het onderwerp juridische realiteit. Het adagium is: het moet van de rechter oftewel de Raad van State.

En dat klopt ook wanneer uitgegaan wordt van de huidige regelgeving (KDW-doelstellingen), de huidige kijk op de staat van de natuur (NDA's en oordeel Ecologische Autoriteit) en de positie van de KDW's daarin.

Maar het kan toch niet zo zijn dat de Raad van State bepaalt hoe het natuurbeleid er in Nederland uit moet zien? En dat zou ook de politiek niet moeten willen!

En dus moeten we er gezamenlijk voor zorgen dat het beleid wordt aangepast. Het uit de wet halen van de KDW-doelstellingen is noodzakelijk, maar met het invoeren van wettelijk vastgelegde emissiereductiedoelstellingen komen we van de regen in de drup, of nog erger, van de wal in de sloot.

En dan hebben we het nog niet over het voorstel van LTO om deze emissiereductiedoelstellingen om te zetten in bedrijfsspecifieke doelen die per 2030 en 2035 gehaald moeten worden met doelsturing op straffe van een korting op de productierechten of anderszins. Dit moet toch een vergissing zijn LTO, er kan en mag immers enkel sprake zijn van inspanningsverplichting?

We nemen aan dat LTO afgelopen donderdag, 26 maart 2026, gekeken heeft naar de Technische Briefing, waarin het ministerie van LNV aan de Tweede Kamer uitlegde hoe zij doelsturing probeert vorm te geven. Het zal LTO niet ontgaan zijn dat zelfs Kamerleden die in principe vóór doelsturing zijn, met vertwijfeling naar de presentatie hebben gekeken en geluisterd. Doelsturing is van een complexiteit die zijn weerga niet kent. MINAS is daar niks bij. Dit moet LTO toch niet willen! Zie ook onze brief aan de Tweede Kamer over dit onderwerp.

Minas heeft helder gemaakt dat EU-regelgeving die significant afwijkende nationale invulling krijgt een niet zeer welgevallige beoordeling krijgt in Brusselse burelen. Doelsturing wijkt zeer af van EU-kaders. De uitkomst van een op voorhand te verwachten negatieve beoordeling door DG Envi komt

dan weer op het bordje van boerenbedrijven terecht. Het spreekwoord over ezels en stenen doet zich hier gelden.

Beseft LTO ook dat het verankeren van dit voorstel in de regelgeving de hieraan verbonden milieu en bedrijfsinformatie WOO-baar maakt, waardoor organisaties als MOB mogelijkheden krijgen om bedrijven te mangelen?

Vergunningen loskrijgen

Uit informatie van het ministerie van LNV, zowel van de kant van de minister als van de kant van de ambtenaren, en ook uit de Technische Briefing van afgelopen week, blijkt dat de voorstellen van LTO niet leiden tot het loskrijgen van de vergunningen en zeker niet op korte termijn. Niet voor PAS melders, interimmers en anderen zonder adequate vergunning en ook niet voor bedrijfsontwikkeling. Dat geldt evenzeer voor de meer gebiedsgerichte voorstellen zoals vermeld in het rapport Ros e.a.

De randvoorwaarden van LTO bij de Bouwsteen worden dus niet ingevuld, wat ons niet verbaast overigens.

Om Nederland van het slot te krijgen hebben onze organisaties diverse voorstellen gedaan.

- a. Allereerst betreft dat de snelle invoering van een rekenkundige ondergrens op basis van het rapport van Arthur Petersen. De recente reflectie van Arthur Petersen en Chris Backes op de vraag of er flankerende maatregelen getroffen moeten worden om de invoering van een RKO mogelijk te maken toont nog eens aan hoe het dossier gejuridiseerd is. "De rechter zou zus kunnen redeneren, maar de rechter zou ook zo kunnen redeneren". Wie bepaalt het beleid hier eigenlijk, zo vragen wij ons af.
- b. In de tweede plaats is er alle reden om de berekening van droge depositie op natuurgebieden aan te passen in het Aerius systeem. Berekeningen van de Heij geven aan dat de depositie van stikstof op eigen grond (binnen een paar honderd meter van de bron) veel groter is dan tot nu toe wordt aangenomen. De consequentie daarvan is dat er minder verspreiding van NH₃ is en dat er dus sowieso veel minder op natuurgebieden terecht kan komen. Een aanpassing van de Aerius berekeningen leidt ertoe dat de depositie van stikstof op stikstofgevoelige gebieden lager is en dat in veel gebieden geen sprake is van overschrijding van de KDW of van een grote overschrijding van de KDW, waardoor vergunningverlening gemakkelijker wordt.
- c. Voeg hieraan toe de noodzaak van een adequater natuurbeheer en het wordt eenvoudiger om met een passende beoordeling tot vergunningverlening te komen.
- d. In dit verband willen wij ook het voorstel van Agractie opnieuw in herinnering roepen. De basis voor dat voorstel ligt in de interpretatie van het begrip significante effecten in artikel 6 lid 3 van de habitatrichtlijn. De wijze waarop daarmee in Nederland wordt omgegaan is bizar. Alle projecten waarbij sprake is van een met Aerius berekende depositie boven de 0,005 mol worden als significant beschouwd en dus moet er een passende beoordeling worden gemaakt en is een natuurvergunning nodig. Agractie stelt voor om het begrip significante effecten via regelgeving in te kaderen (aanpassing Besluit Activiteit Leefomgeving), waardoor voor het overgrote deel van de projecten geen passende beoordeling hoeft te worden gemaakt en PAS melders en anderen kunnen worden gelegaliseerd. Dat kan in Duitsland en dat moet dus ook in Nederland kunnen.

Additionaliteit

Maar de additionaliteit dan, zul je zeggen. Wel, die speelt bij het invoeren van het voorstel van Agractie sowieso geen rol en bij de andere voorstellen in ieder geval een veel minder grote rol dan hij nu doet.

Probleem is dat in de vigerende beheerplannen niet duidelijk is aangegeven hoe invulling wordt geven aan de artikelen 6 lid 1 en 6 lid 2 van de Habitatrichtlijn. Met name omdat de huidige NDA's daarin niet verwerkt zijn. En dus worden uit voorzorg de huidige NDA's gebruikt om in gerechtelijke uitspraken te zeggen dat vrijkomende emissie/depositieruimte (bijvoorbeeld bij saldering) nodig is voor de natuur om verslechtering tegen te gaan.

Niet dat wij ervoor pleiten om op basis van de huidige NDA's nieuwe beheerplannen te gaan maken. Laat dat helder zijn. Waar we wel voor pleiten is het opstellen van nieuwe betere NDA's op basis van een adequate leidraad. Daarin zouden we samen moeten optrekken.

Emissiereductie

Het opstellen van nieuwe, betere NDA's is ook van belang om vast te stellen of en waar en hoeveel emissiereductie uiteindelijk nodig/wenselijk is.

Willen we dan nu helemaal geen emissiereductie?

Nee, onze organisaties zijn niet tegen emissiereductiemaatregelen, al was het maar om aan de eisen van de NEC-richtlijn te voldoen, maar wel onder voorwaarden

- a. Maatregelen moeten bewezen effectief zijn (no regret);
- b. Er moet sprake zijn van stimulering met een vrijwillig karakter;
- c. Maatregelen moeten recht doen aan bestaande onherroepelijke vergunningen.

Wij kunnen ons in dit verband voorstellen dat emissiereductie in de buurt van stikstofgevoelige habitats effectiever is dan op grote afstand.

En in tegenstelling tot LTO kiezen wij in deze dus niet voor bedrijfsspecifieke emissieplafonds en afrekenbare doelsturing (stokbenadering) maar voor een stimulerend beleid (wortelbenadering). Dat laatste kan overigens ook als een vorm van doelsturing worden gezien waarbij "de boer aan het roer" staat. Dit is niet alleen effectiever, maar zo'n beleid kan ook op veel meer draagvlak rekenen.

Tenslotte

Tenslotte willen wij nog een ander onderwerp aankaarten waarop een gezamenlijke aanpak bittere noodzaak is.

Dat betreft de ongebreidelde claim vanuit de natuurorganisaties – en in het verlengde daarvan de instituties – op landbouwgrond om natuurgebieden uit te breiden. Een voorbeeld daarvan is de claim die door het PBL is neergelegd in de Landbouw- en Natuurverkenning dat er nog 100.000 ha tot 150.000 ha extra natuur nodig is om **de doelen** te realiseren.

Het venijn van deze claim zit in de woorden “doelen realiseren”. Het uitbreiden van de omvang van de natuurgebieden om doelen te realiseren komen we ook tegen in NDA’s, in rapporten van de Ecologische Autoriteit en in het besluit over Nieuwe Natuurdoelen dat recent is gepubliceerd. Feit is dat het vaststellen van doelen, de wijze waarop die worden ingevuld (profielendocument) en de vaststelling of doelen al dan niet zijn - of kunnen worden – behaald, eenzijdig ecologisch wetenschappelijk worden vastgesteld zonder dat de mogelijkheid bestaat een belangenafweging (voedselproductie) te maken.

Het lijkt ons van groot belang om hier met elkaar over van gedachten te wisselen en met elkaar een weg uit te stippelen hoe hier mee om te gaan.

Met vriendelijke groet, namens de zes boerenorganisaties,

Nederlandse Vakbond Pluimveehouders, Ewout Klok voorzitter
Nederlandse Melkveehouders Vakbond, Harmen Endendijk voorzitter
Dutch Dairymen Board, Sieta van Keimpema voorzitter
Farmers Defence Force, Mark van den Oever voorzitter
Agractie Nederland, Erik Luiten voorzitter
Stichting Stikstofclaim, Jan Cees Vogelaar voorzitter